

Devadesát let Eriky Kadlecové

Dvacátý červen letošního roku by měl být pro českou sociologickou obec, ale i pro celou českou společnost důvodem k velké oslavě – nestorka sociologie náboženství, tvůrkyňe otevřené církevní politiky v období pražského jara a v neposlední řadě statečná signatářka Charty 77 Erika Kadlecová se dožije devadesáti let. Obávám se však, že toto výročí proběhne bez povšimnutí, protože zapomínáme příliš rychle, pokud jsme si vůbec kdy pamatovali. A to by v tomto případě bylo obzvlášť ostudné.

Erika Kadlecová se narodila v korutanském městě Spittal an der Drau, dětství a mládí však prožila v Brně, kde v roce 1943 maturovala na klasickém gymnáziu. Po maturitě byla totálně nasazena a jako mnoho jiných z její generace uvěřila ve spravedlivější světový řád, který měl přinést komunismus – zapojila se proto do ilegální činnosti a po skončení války se stala pracovnící stranického výboru a učitelkou na ústřední stranické škole. Zároveň vystudovala filosofii na pražské filosofické fakultě (PhDr. 1951) a jako vynikající studentka byla vyslána na aspiranturu do Moskvy (CSc. 1955). Už od roku 1952 přitom pracovala v Československé akademii věd a po návratu ze Sovětského svazu se stala členkou Kabinetu pro filosofii (pozdější Filosofický ústav ČSAV), kde se zprvu věnovala čistě propagandistickým tématům. Záhy však obrátila pozornost k moderní religiozitě, jejíž výzkum ve Filosofickém ústavu prosadila a získala pro něj další, spíše filosoficky orientované spolupracovníky. Kadlecová se tak fakticky stala jedinou představitelkou obnoveného sociologického studia náboženství v tehdejší Československu.

Její největším badatelským počinem byla příprava, organizace a zpracování empirického výzkumu religiozity Severomoravského kraje v roce 1963, který prostřednictvím dost náročné metodologie dosáhl světové úrovně a po více než patnácti letech komunistické proticírkevní politiky ukázal její problematičnost i neefektivnost. O tři roky později připravila a provedla také komparativní výzkum religiozity mládeže a v různé fázi přípravy zůstala další šetření postojů duchovenstva, významu náboženství v intersubjektivních vztazích a religiozity

© Archiv Eriky Bartoňové

PhDr. Erika Kadlecová, CSc.

celého Československa. Vedle vlastní výzkumné práce navázala Kadlecová kontakty se sociology a religionisty z dalších zemí východního bloku a výraznou měrou se zapojila do koordinace jejich činnosti a formulování dobového marxistického pohledu na tuto oblast. V září 1965 v Praze uspořádala konferenci o religiozitě středoškolské mládeže v hlavních městech socialistických zemí, v říjnu 1966 sympozium o marxistické sociologii náboženství a v květnu 1967 v Liblicích konferenci o marxisticko-křesťanském dialogu a moderních teologických směrech, která reflektovala její úspěch celosvětového významu – pečlivě připravenou mariánskolázeňskou konferenci východních i západních marxistů a křesťanských teologů, uspořádanou v dubnu téhož roku.

Kadlecová přitom zůstala přesvědčenou marxistkou, neztratila svou víru v budoucí úplnou sekularizaci, jen pro její podporu odmítala používat mocenské prostředky a hleděla místo ideologických floskulí dát prostor skutečnému výzkumu reálné situace. Výsledkem bylo, že její výzkum později Miloš Kaláb právem zhodnotil jako jeden ze dvou největších úspěchů české sociologie šedesátých let (spolu s Machoninovým výzkumem sociální stratifikace a mobility) a s obdivem na něj hleděli i západní sociologové. Kadlecové se tím současně otevřela cesta k vysokému postu ve státní správě; v březnu 1968 byla jmenována vedoucí církevního odboru ministerstva kultury. Bylo to logické – svými postoji ztělesňovala liberalizační politiku reformních komunistů a jako žena mezi mnoha muži ji také bezezbytku naplňovala, nehledíc na osobní zájmy a nejrůznější politické intriky. Během roku, po který funkci zastávala, došlo k zásadnímu obratu ve vztahu k povoleným církvím, včetně návratu některých římskokatolických biskupů do jejich funkcí, zrušení kolaborantského Mírového hnutí katolického duchovenstva, obnovy řeckokatolické církve a nakonec neúspěšné snahy o znovuetablování římskokatolického řeholního života.

Násilná likvidace „obrodného procesu ve straně a společnosti“ pochopitelně znamenala pád Kadlecové, její odchod z ministerstva i akademie věd, vyloučení z komunistické strany a na čas i nemožnost získat jakékoli trvalé zaměstnání, aby se později „uplatnila“ jako účetní v obchodních organizacích. Rodinu bylo třeba živit, třeba i pouličním prodejem losů. Kadlecová se však nenechala zlomit ani zastrašit a své ideály neztratila, jen je začala uplatňovat jinými prostředky – vstoupila do disentu, podílela se na zprávách o situaci v „normalizačním“ Československu pro západní novináře, podepsala Chartu 77. Jenom vědě se už nemohla věnovat, protože světovou vědu vskutku nešlo dělat „na koleně“. Spolu s věkem a závažnou oční chorobou to vedlo k tomu, že se do akademické sféry nevrátila ani po listopadovém převratu, ač by bývala mohla. Ne náhodou jí totiž britský sociolog Steve Bruce v roce 2002 dedikoval svoji knihu *Bůh je mrtev* – i pokud by Kadlecová vycházela z týchž pozic jako v šedesátých letech, nezapojila by se už sice do dominantního proudu novější evropské sociologie náboženství, stále by však reprezentovala solidní základ jedné z klasických hypotéz moderního náboženského vývoje a jeho kvalitní empirickou dokumentaci.

Erika Kadlecová za svůj život dokázala mnoho jak na akademickém, tak

na veřejném a občanském poli. Lidsky nejcennější je ale skutečnost, že provždy zůstala sama sebou. Také proto, ne jen kvůli odborným úspěchům, je ta drobná, nevidomá stará paní velkou dámou české sociologie, ať už o tom její současní kolegové a následovníci vědí, nebo ne. Přejme jí krásný podzim života!

Zdeněk R. Nešpor